

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Іванісов Олег Вікторович

к.е.н., доцент

Кафедра соціальної економіки

Барабаш Юлія Василівна

здобувачка вищої освіти 4 курсу

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Забезпечення соціального захисту дітей з інвалідністю є одним із ключових завдань державної політики у сфері соціального захисту. В умовах реформування соціальної сфери актуальним є розроблення та впровадження нових механізмів підтримки цієї вразливої категорії населення.

Соціальний захист дітей з інвалідністю базується на комплексному підході, що включає правові, економічні, соціальні та освітні аспекти. В основі його функціонування лежать міжнародні та національні нормативно-правові документи, концептуальні засади соціальної політики, а також сучасні наукові підходи до забезпечення прав і потреб цієї категорії дітей.

Теоретичні засади соціального захисту дітей з інвалідністю ґрунтуються на міжнародних та національних правових актах, які гарантують рівні права та можливості для осіб з інвалідністю. До основних документів належать [2]:

Конвенція ООН про права дитини (1989) – закріплює права дітей, включаючи право на соціальний захист, освіту, охорону здоров'я та захист від дискримінації.

Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006) – визначає обов'язки держав щодо забезпечення рівних прав та створення інклюзивного середовища.

Закон України «Про основи соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні» – забезпечує державні гарантії для соціального захисту осіб з інвалідністю, включаючи дітей.

Концепція розвитку інклюзивної освіти в Україні – спрямована на створення рівного доступу до освіти для всіх дітей незалежно від стану здоров'я.

Соціальний захист дітей з інвалідністю розглядається в рамках різних економічних теорій, які пояснюють роль держави у фінансуванні соціальних програм. Основні підходи [4]:

Теорія соціального добробуту (P. Samuelson) – передбачає, що держава має забезпечувати соціальне страхування та підтримку вразливих груп населення, зокрема дітей з інвалідністю.

Концепція соціальної держави – передбачає активне втручання держави у регулювання соціальної політики для створення рівних можливостей для всіх громадян.

Економічна теорія людського капіталу (G. Becker) – підкреслює важливість інвестування в освіту та соціалізацію дітей з інвалідністю як умову підвищення їх життєвих перспектив.

Сучасні дослідження у сфері соціального захисту дітей з інвалідністю підкреслюють важливість комплексного підходу, що включає соціалізацію, освіту та психологічну підтримку:

Теорія соціальної інтеграції (Е. Durkheim) – наголошує на необхідності створення умов для включення дітей з інвалідністю у суспільство через освіту, культуру та трудову діяльність.

Інклюзивний підхід – передбачає забезпечення рівного доступу дітей з інвалідністю до загальноосвітніх закладів, адаптацію навчальних програм та середовища.

Психологічна теорія розвитку (Л. Vygotsky) – підкреслює роль соціального середовища у формуванні особистості дитини, важливість підтримки та індивідуалізації навчального процесу.

Сучасні наукові підходи підкреслюють необхідність системного підходу до соціального захисту дітей з інвалідністю. Це означає, що соціальний захист має включати: матеріальну підтримку – соціальні виплати, допомоги, компенсації для родин, що виховують дітей з інвалідністю; освітню підтримку – інклюзивне навчання, спеціальні програми, підготовку кадрів; медичну та реабілітаційну допомогу – доступ до якісних медичних послуг, реабілітаційних центрів; правовий захист – забезпечення юридичних гарантій, захист від дискримінації.

Соціальний захист дітей з інвалідністю є одним із ключових напрямів державної соціальної політики України. Незважаючи на низку реформ та законодавчих ініціатив, система соціального захисту залишається фрагментарною та недостатньо ефективною. Аналіз цієї системи дає змогу визначити її сильні та слабкі сторони, а також шляхи удосконалення.

Україна ратифікувала низку міжнародних угод, що регулюють права дітей з інвалідністю, зокрема Конвенцію ООН про права дитини та Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю. Основними національними законодавчими актами, що регулюють соціальний захист цієї категорії дітей, є [3]:

Закон України «Про основи соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні» – визначає основи державної політики у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю.

Закон України «Про освіту» та «Про загальну середню освіту» – регламентують розвиток інклюзивного навчання.

Концепція розвитку інклюзивної освіти – спрямована на забезпечення рівного доступу до освіти для дітей з інвалідністю [1].

Державні програми, такі як «Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей», спрямовані на зменшення кількості дітей, які перебувають у спеціалізованих закладах, та сприяння їх соціалізації в суспільстві.

Фінансування системи соціального захисту дітей з інвалідністю здійснюється через державний та місцеві бюджети. Основні форми матеріальної підтримки включають: щомісячну державну допомогу для дітей з інвалідністю; субсидії на реабілітаційні послуги, технічні засоби реабілітації та санаторно-курортне лікування; фінансування інклюзивної освіти та підтримку навчальних закладів.

Проте рівень фінансування залишається недостатнім. За даними Мінсоцполітики, наявні кошти не повністю покривають потреби дітей у якісних реабілітаційних послугах, спеціальному обладнанні та соціальних програмах.

Розвиток інклюзивної освіти є важливою складовою соціального захисту дітей з інвалідністю. В Україні спостерігається прогрес у цьому напрямку: збільшилася кількість інклюзивних класів у загальноосвітніх школах; впроваджуються освітні асистенти для дітей з особливими освітніми потребами; реалізуються державні програми підтримки інклюзивної освіти.

Однак існують і проблеми: нестача кваліфікованих педагогів та спеціалістів із корекційної педагогіки; відсутність необхідного обладнання та адаптованих навчальних програм; недостатня підготовка загальноосвітніх навчальних закладів до прийняття дітей з інвалідністю.

Фізична доступність громадських місць, транспорту та навчальних закладів є важливим елементом соціального захисту дітей з інвалідністю. В Україні впроваджено нормативи щодо безбар'єрного середовища, однак їх дотримання залишається проблематичним.

Основні виклики: недостатня кількість пандусів, ліфтів, адаптованих санітарних приміщень; транспортна недоступність для дітей з обмеженою мобільністю; відсутність адаптованої інфраструктури у багатьох освітніх та медичних закладах.

Доступ до якісних медичних та реабілітаційних послуг є одним із головних чинників соціального захисту дітей з інвалідністю. В Україні діють державні програми з реабілітації, але вони мають ряд недоліків:

- обмежена кількість реабілітаційних центрів;
- черги на отримання послуг через дефіцит спеціалістів;
- високі витрати на приватні реабілітаційні послуги, які не покриваються державним фінансуванням.

Аналізуючи систему соціального захисту, можна виділити кілька ключових проблем [6]: недостатнє фінансування – державна підтримка не покриває всі потреби дітей з інвалідністю; проблеми доступності – інфраструктура залишається частково недоступною для дітей з обмеженими можливостями; обмежений доступ до якісної освіти – інклюзія розвивається, але потребує значного покращення; недостатня кількість реабілітаційних установ – доступ до реабілітації залишається проблемним; брак спеціалістів – дефіцит педагогів, лікарів, соціальних працівників та реабілітологів.

Для покращення системи соціального захисту дітей з інвалідністю в Україні необхідно [5]:

- збільшити фінансування державних програм підтримки;
- розширити інклюзивну освіту та підготувати кваліфікованих спеціалістів;
- забезпечити безбар'єрне середовище у навчальних закладах та громадських місцях;

- розвивати реабілітаційні послуги та покращити доступ до медичної допомоги;

- посилити міжвідомчу співпрацю для комплексного вирішення проблем соціального захисту.

Система соціального захисту дітей з інвалідністю в Україні має низку позитивних аспектів, зокрема нормативно-правову базу та розвиток інклюзивної освіти. Однак фінансові обмеження, проблеми доступності та нестача спеціалізованих послуг є ключовими викликами. Для підвищення ефективності соціального захисту необхідні комплексні реформи, спрямовані на покращення якості послуг та створення рівних можливостей для всіх дітей з інвалідністю.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996р. zakon.rada.gov.ua. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 13.03.2025).
2. Дубич К. В. Сучасна система надання соціальних послуг в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 3. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=821> (дата звернення: 12.03.2025).
3. Кандиба С. Поняття адміністративно-правового захисту осіб з інвалідністю в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 1, с. 101-105. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.1.18>. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/1/19.pdf> (дата звернення: 13.03.2025).
4. Соболев Є. Захист прав і свобод інвалідів через призму реалізації людиноцентристського підходу в діяльності органів публічної влади. Підприємництво, господарство і право. 2022. № 4, с. 120-123. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/4/25.pdf> (дата звернення: 14.03.2025).
5. Тюття О.В. Проблема вдосконалення системи надання соціальних послуг людям з обмеженими можливостями. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. Збірник наукових праць. 2019. № 6(8). URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/146> (дата звернення: 13.03.2025).
6. Смирнова І.І. Дослідження проблем соціального захисту людей з інвалідністю. Вісник економічної науки України. 2020. №2. С. 105-111. URL: DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).105-111](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).105-111).

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Іванісов Олег Вікторович

к.е.н., доцент

Кафедра соціальної економіки

Вілотієвич Олександра Мітарівна

здобувачка вищої освіти 4 курсу

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

В умовах нестабільності, кризових явищ та війни в Україні важливим завданням уряду є залучення різних соціальних груп до підтримки та відновлення стабільності національної економіки. Особливу роль у цьому процесі відіграє молодь як найбільш креативна та ініціативна частина суспільства. Державна підтримка та соціальний захист молодого покоління є